

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ή ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ;

*Ωστε η κυβέρνηση δεν μπορεί παρά να εμφανίζεται σαν φατρία.
Αυτό που ονομάζουμε κυβέρνηση είναι απλώς η νικηφόρα φατρία
και στο γεγονός ακριβώς ότι είναι φατρία βρίσκεται αμέσως η αναγκαιότητα παρακμής της.
Και αντίστροφα, το γεγονός ότι βρίσκεται στην κυβέρνηση την καθιστά φατρία και ένοχη...*

Χέγκελ

Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική πολιτική σκέψη, τα πολιτεύματα χωρίζονται σε δημοκρατικά και μη δημοκρατικά. Η βασική τους διαφορά έγκειται στο ότι στα δημοκρατικά οι πολίτες δεν χωρίζονται σε *άρχοντες* και *αρχόμενους*, ενώ στα δημοκρατικά υπάρχει αυτός ο διαχωρισμός.

Στις μέρες μας θεωρείται δεδομένο, σχεδόν απ' όλους, ότι το πολίτευμα που επικρατεί στις χώρες του λεγόμενου «ανεπτυγμένου» κόσμου είναι η Δημοκρατία. Κάθε τέσσερα χρόνια οι υπήκοοι (γιατί θα ήταν ειρωνεία να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη πολίτες) καλούνται να ασκήσουν το «ύψιστο», υποτίθεται, δικαίωμά τους. Να εκλέξουν τους αντιπροσώπους τους. Κι αυτό το δικαίωμα εκλογής αντιπροσώπων θεωρείται λίγο πολύ απ' όλους ως η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δημοκρατικών και μη δημοκρατικών πολιτευμάτων.

Μια ματιά όμως στους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς –τους οποίους οι νεοέλληνες επικαλούνται μόνο για να κομπάσουν ρατσιστικά για το ότι είναι «απόγονοί» τους, και ποτέ δεν μπαίνουν στον κόπο να τους διαβάσουν- αρκεί για να μας πείσει ότι τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι.

Ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του (Α, 1252a, 15-16) λέει: «Κατά μέρος άρχων και αρχόμενος, πολιτικόν» (δηλαδή, το να υπάρχει εκ περιτροπής, με σειρά, άρχοντας και αρχόμενος είναι χαρακτηριστικό πολιτικό). Και παρακάτω (*Πολιτικά*, Ζ, 1317 b, 2-3): «Ελευθερίας εν τω εν μέρει άρχειν και άρχεσθαι» (δηλαδή, ένα χαρακτηριστικό της ελευθερίας είναι το να άρχει και να άρχεται κανείς με τη σειρά του).

Από τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε ότι και στη Δημοκρατία υπάρχουν άρχοντες και αρχόμενοι, οι οποίοι όμως εναλλάσσονται στα αξιώματα. Στη δημοκρατία, δηλαδή, όλοι περνάνε από όλα τα αξιώματα, αλλά δεν κατέχουν κανένα δια βίου, ούτε και το ασκούν κατ' επάγγελμα.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, το κύριο γνώρισμα και η ειδοποιός διαφορά της Δημοκρατίας έναντι των άλλων πολιτευμάτων είναι ότι σ' αυτήν οι άρχοντες αναδεικνύονται με *κλήρωση* και όχι με *εκλογή*. Αυτό μπορεί να σοκάρει τους απληροφόρητους ψηφοφόρους-τηλεθεατές, αλλά ο Αριστοτέλης είναι σαφέστατος (*Πολιτικά*, Δ, 1294b, 8-9) «Λέγω δ' οίον δοκεί δημοκρατικόν μεν το κληρωτάς είναι τας αρχάς, το δ' αιρετάς ολιγαρχικόν».

Η κλήρωση είναι αυτή που διασφαλίζει ότι δεν θα παγιωθεί ο διαχωρισμός ανάμεσα σε άρχοντες και αρχόμενους (όπως συμβαίνει στα σημερινά καθεστώτα). Υπολογίζεται ότι την εποχή της ακμής της αθηναϊκής Δημοκρατίας περίπου το 97% των αξιωμάτων ήταν κληρωτά: το υπόλοιπο ελάχιστο ποσοστό αφορούσε αξιώματα που απαιτούσαν ειδικές γνώσεις –όπως αυτό των Στρατηγών π.χ- αλλά και πάλι το γεγονός ότι λογοδοτούσαν στον Δήμο και ήταν άμεσα ανακλητοί, αποτελούσε ασφαλιστική δικλίδα ενάντια στην αυθαιρεσία, τη διαφθορά και την εξουσιοφρένια, φαινόμενα τόσο συνηθισμένα σήμερα.

Αλλά και ο Ηρόδοτος στον Διάλογο μεταξύ του Μεγάβυζου (υποστηρικτή της ολιγαρχίας), του Δαρείου (υποστηρικτή της μοναρχίας) και του Οτάνη (υποστηρικτή της Δημοκρατίας) δεν αφήνει περιθώρια για παρερμηνείες. Σχετικά με τα 3 θεμελιώδη χαρακτηριστικά της Δημοκρατίας λέει: 1) «Πάλω εν αρχής άρχει» (δηλαδή, με κλήρο οι αρχές), 2) «υπεύθυνον δε αρχήν έχει» (δηλαδή, ο καθένας πρέπει να λογοδοτεί για κάθε αρμοδιότητα που του ανατέθηκε) και 3) «Βουλευματα δε πάντα ες το κοινόν αναφέρει» (δηλαδή, κάθε απόφαση λαμβάνεται μετά από δημόσια συζήτηση). Άλλωστε και ο Πλάτωνας (γνωστός πολέμιος της Δημοκρατίας) στην *Πολιτεία* του στρέφεται εναντίον της ακριβώς επειδή: «εξ ίσου μεταδώσει πολιτείας τε και αρχών» (δηλαδή, όλοι συμμετέχουν εξίσου στη διοίκηση της πόλης) και επιπλέον επειδή: «και ως το πολύ από κλήρων αι αρχαί εν αυτή γίγονται» (δηλαδή, η διεύθυνση της πόλης βασίζεται, ως επί το πλείστον, στον κλήρο).

Τα σημερινά πολιτεύματα ανενδοίαστα καπηλεύονται το όνομα της Δημοκρατίας, ενώ ουσιαστικά αποτελούν απλώς κοινοβουλευτικά καθεστώτα. Ο κοινοβουλευτισμός -που ξεκίνησε από τη Βρετανία τον 13^ο αιώνα και μορφοποιήθηκε κατά τη Γαλλική και την Αμερικάνικη Επανάσταση- ενώ χρησιμοποιεί δημοκρατική φρασεολογία δεν είναι παρά μια μεταμφιεσμένη ολιγαρχία. Υπάρχει μια μικρή, λίγο-πολύ σταθερή, ομάδα –οι άρχοντες- και μια μεγάλη – οι αρχόμενοι. Η συντριπτική πλειοψηφία της δεύτερης ομάδας δεν αναλαμβάνει ποτέ κανένα αξίωμα, παρά μόνο καλείται κάθε τόσο να ανανεώσει εξουσίες που κρατούν χρόνια τώρα. Και η επικρατούσα απάτη μηχανεύεται διάφορους προσδιορισμούς (κοινοβουλευτική, αστική, προεδρευόμενη, δημοκρατία, κλπ,) για να κρύψει το αυτονόητο: ότι η Δημοκρατία ή είναι τέτοια και δεν χρειάζεται κανέναν προσδιορισμό, ή δεν είναι, και όπως κι αν της ονομάσεις το κακό δεν ξορκίζεται. Τι κι αν ρητά αναφέρεται και στον *Επιτάφιο* του Περικλή ότι: «και όνομα μεν κέκληται δημοκρατία διά το μη οικείν εν ολίγους αλλ’ ες πλείονας», δηλαδή, το πολίτευμά μας ονομάζεται δημοκρατία επειδή η διοίκηση ανήκει στους πολλούς και όχι στους λίγους; Αν θέλαμε να κάνουμε μια μεταφορά στα καθ’ ημάς θα βλέπαμε ότι ισχύει το ακριβώς αντίθετο. Ένα παιδί που θα γεννιόταν στην Ελλάδα, για παράδειγμα, το 1963 θα έβρισκε κάποιον Καραμανλή πρωθυπουργό και κάποιον Παπανδρέου στην αντιπολίτευση. Ένα άλλο παιδί που θα γεννιόταν τον επόμενο χρόνο θα έβρισκε τα ίδια ονόματα σε αλλαγμένες όμως θέσεις. Δεκαπέντε χρόνια μετά, το 1979, ένα άλλο νεογέννητο θα έβρισκε και πάλι κάποιον Καραμανλή πρωθυπουργό και κάποιον Παπανδρέου στην αντιπολίτευση. Δύο χρόνια μετά, το 1981, και πάλι αλλαγή ρόλων, αλλά όχι ονομάτων. Και τα παιδιά των παραπάνω νεογέννητων, γεννημένα ας πούμε το 2006, θα έβρισκαν έναν Καραμανλή πρωθυπουργό και έναν Παπανδρέου στην αντιπολίτευση, και μάλλον δεν θα διακινδυνεύαμε και πολύ αν προβλέπαμε ότι και τα δικά τους παιδιά, και τα εγγόνια τους θα βρούνε τα ίδια ονόματα, στις ίδιες θέσεις, σε μία από τις δύο παραλλαγές.

Οι αρχαίοι Έλληνες μάλλον θα μειδιούσαν αν τους παρουσιάζαμε το ανωτέρω πολίτευμα ως δημοκρατικό. Εμείς όμως –ως γνήσιοι απόγονοί τους!!- συνεχίζουμε μακάρια να τρώμε κουτόχορτο και να συμμετέχουμε στην παρωδία των εκλογών, στο γελοίο αυτό γαϊτανάκι που εύστοχα ο μεγάλος αναρχικός Πιότρ Κροπότκιν είχε χαρακτηρίσει ως «το παζάρι της ματαιοδοξίας και των συνειδήσεων».

Κώστας Δεσποινιάδης

(Πρώτη δημοσίευση, 29-9-2006 / 6-10-2010.

Περιέχεται στο βιβλίο *Πόλεμος και Ασφάλεια*, εκδ. Πανοπτικών, 2008)